

สามัญญัติดิจิทัล: พหุลักษณะของเทคโนโลยีสื่อและข้อมูลในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย

สัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2558 ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เทคโนโลยีดิจิทัลมีความเชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัยในหลากหลายมิติและหลายระดับ ในแง่หนึ่ง เทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลมักได้รับการอ้างอิงถึงในฐานะนวัตกรรมอันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งขณะเดียวกัน ก็นำไปสู่การก่อรูปของความรับรู้โดยทั่วไปว่าประสบการณ์ใน “โลกสมัยใหม่” นั้นยากที่จะแยกขาดจากโยงใยของเทคโนโลยีดิจิทัล ในอีกด้านหนึ่ง นัยของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย ก็เป็นประเด็นท้าทายสำหรับการศึกษาวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ไม่เพียงในมิติของการพยายามทำความเข้าใจพลวัตทางสังคมวัฒนธรรม แต่เป็นองค์ประกอบที่จุดประกายให้เกิดการพัฒนากรอบคำถาม ขยายพรมแดนการศึกษา และยิ่งไปกว่านั้น ยังกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายถกเถียงในระดับของระเบียบวิธีวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นคำถามว่าด้วยคุณลักษณะเฉพาะและความเป็นเอกเทศของขอบการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

ในสังคมไทยปัจจุบัน แม้ดูราวกับว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะมีการปรากฏอยู่ทั่วไป (ubiquitous) แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าความรู้และมุมมองในการจัดการความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีดิจิทัล จะยังสะท้อนถึงวิธีคิดที่แบ่งแยกระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างพื้นฐาน กับในมิติที่หลอมรวมกับประสบการณ์ในระดับชีวิตประจำวัน ในแง่ของโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีดิจิทัลอาจเป็นวัตถุของการวิจัยนวัตกรรม เป็นเป้าหมายของการวิจัยเพื่อการพัฒนา หรือเป็นประเด็นของการวิเคราะห์หรืออภิปรายเชิงนโยบาย ในขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับชีวิตประจำวัน แม้จะได้รับการอ้างอิงถึงในแง่มุมมองที่เชื่อมโยงกับชีวิตผู้คนอย่างชัดเจนจับต้องได้ แต่ก็มีแนวโน้มจะได้รับการพิจารณาอย่างจำกัดและลดทอนสู่ประสบการณ์เฉพาะปัจเจก ไม่ว่าจะโดยนัยของการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค หรือผลกระทบเชิงจิตวิทยาต่อผู้ใช้อุปกรณ์ดิจิทัล ในเบื้องต้น การสัมมนา "สามัญญัติดิจิทัล: พหุลักษณะของเทคโนโลยีสื่อและข้อมูลในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย" นำเสนอ

สามัญดิจิทัล: พหุลักษณะของเทคโนโลยีสื่อและข้อมูลในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย

สัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2558 ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปาฐกถาโดยนักสังคมศาสตร์และนักเขียน-นักบรรณคดีด้านสื่อและสิทธิพลเมืองในโลกดิจิทัล ซึ่งจะได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการทั้งในเชิงกรอบความคิดและวิธีวิทยา ในการทำความเข้าใจพหุลักษณะของเทคโนโลยีดิจิทัลและผลสืบเนื่อง (consequences) ต่อชีวิตผู้คนและความสัมพันธ์ทางสังคมในบริบทปัจจุบัน

เวทีเสวนาช่วงเช้า “Big Data: ว่าด้วยสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์กับนโยบายเทคโนโลยี-การจัดการข้อมูล” เป็นส่วนแรกของความพยายามที่จะเปิดพื้นที่ให้โลกวิชาการด้านสังคมศาสตร์ได้เรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนกับนักวิชาการจากหลากหลายสาขาวิชา ผู้ได้เชื่อมโยงความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาเข้ากับการจัดการหรือวิเคราะห์เทคโนโลยีดิจิทัลในมิติเชิงโครงสร้าง ตลอดจนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของกระบวนทัศน์ทางภาษาศาสตร์ในการจัดการคลังข้อมูลระดับชาติ หรือทัศนภาพของสถาปัตยกรรม-การออกแบบผังเมืองกับการพัฒนาทางเลือกให้กับระบบคมนาคมในเมืองใหญ่ และในอีกด้านหนึ่ง จะได้นำเสนอให้เห็นนัยสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำไปสู่การทวีปริมาณของข้อมูลและการพัวพันของพรมแดนระหว่างข้อมูลสาธารณะและข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งจากมุมมองของการใช้ big data ในการวิจัยเพื่อการพัฒนา และจากมุมมองของนักกฎหมายที่จะชวนให้ไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว (privacy) ในยุคที่การยินยอมเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความคุ้นชินในการใช้สื่อดิจิทัล

นอกจากการแลกเปลี่ยนประเด็นและข้อเสนอจากหลากหลายสาขาวิชาแล้ว การสัมมนาครั้งนี้ยังมุ่งส่งเสริมให้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นท้าทายเชิงระเบียบวิธีวิจัย ในท่ามกลางโลกที่เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมอันมีส่วนกำหนดเงื่อนไขและขณะเดียวกันก็ได้รับการปรับเปลี่ยนผ่านการปฏิบัติทางสังคมของผู้คน กลุ่มทางสังคม หรือเครือข่ายของผู้กระทำ นัยสำคัญที่เทคโนโลยีการจัดการข้อมูล เทคโนโลยีสื่อ อุปกรณ์ดิจิทัล ฯลฯ มีต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม-นิเวศวิทยาของสังคม

สามัญดิจิทัล: พหุลักษณะของเทคโนโลยีสื่อและข้อมูลในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย

สัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2558 ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นพื้นฐานของข้อถกเถียงว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์ และเชิญชวนให้ทดลองคิดนอกกรอบขอบเขตของสาขาวิชาและเส้นแบ่งระหว่างวัตถุประสงค์ของการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย: เราสามารถปรับใช้วิธีวิจัยตามขนบเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ “ใหม่” ในโลกยุคดิจิทัลได้มากน้อยแค่ไหน? หรือว่าเราควรพัฒนาระเบียบวิธีดิจิทัล (digital methods) เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ไหลเวียนอยู่ในสภาพแวดล้อมดิจิทัล ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์สามัญของผู้คนในหลากหลายสังคมวัฒนธรรมได้?

ในช่วงกว่าหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา มีงานศึกษาวิจัยจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า การพิจารณาเทคโนโลยีดิจิทัลโดยเน้นการวิเคราะห์เฉพาะตัวบท และผลิตซ้ำคุณลักษณะเฉพาะโดยขาดการเชื่อมโยงกับบริบทและประสบการณ์ในระดับชีวิตประจำวัน ได้นำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหลายประการเกี่ยวกับโลกในสภาพแวดล้อมดิจิทัล และนำเสนอว่างานศึกษาจำนวนไม่น้อยที่เสนอประเด็นโต้แย้งกับความรับรู้ที่คลาดเคลื่อนเหล่านี้พัฒนามาจากงานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลในระดับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันผ่านการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา หนึ่งในงานกลุ่มนี้ (Miller and Madianou 2013) ได้ชวนให้พิจารณาเทคโนโลยีดิจิทัลในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ “สามัญ” อื่นๆ ในชีวิตประจำวัน และขณะเดียวกัน ได้พัฒนามโนทัศน์เชิงระเบียบวิธีในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับเทคโนโลยี ซึ่งเน้นความเป็น “พหุลักษณะของสื่อ” (polymedia) ภายในบริบทที่เชื่อมโยงสื่อใหม่/สื่อดิจิทัล การสื่อสารในรูปแบบอื่นๆ รวมถึงการสื่อสารระหว่างบุคคล ตลอดจนการจัดการและเลือกใช้เทคโนโลยีในบริบททางการสื่อสารที่แตกต่างกัน กรณีตัวอย่างนี้ได้แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ที่การศึกษาในขนบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์อย่างแนววิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา จะสามารถหลอมรวมแนววิธีที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นพื้นฐาน ในการตอบคำถามร่วมสมัยของสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์ที่ครอบคลุมทั้งมิติเชิงสังคมวัฒนธรรม ความเป็นบุคคล ตลอดจนมิติอารมณ์ความรู้สึกได้

สามัญดิจิทัล: พหุลักษณะของเทคโนโลยีสื่อและข้อมูลในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย

สัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2558 ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เวทีเสวนาช่วงบ่าย “Tiny Bits: ว่าด้วยดิจิทัลในชีวิตสามัญ” จะได้
สานต่อบทสนทนาว่าด้วยความเป็นไปได้ดังกล่าวนี้ ผ่านการแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์วิจัยและการทำงานที่พัฒนาจากจุดเริ่มต้นและความคาดหวัง
ทางวิชาการที่แตกต่างกัน จากประสบการณ์ของผู้ถ่ายทอดเรื่องราวและ
สร้างความรับรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ไม่มีตัวตนในระบบผัสสะของมนุษย์ สู่
การสำรวจประสบการณ์เชิงผัสสะในโลกดิจิทัลผ่านมุมมองของชาติพันธุ์
วรรณา และท้ายที่สุด การบรรจบกันของเส้นทางงานวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา
ที่ด้านหนึ่งอาจไม่ได้เริ่มต้นจากประเด็นคำถามว่าด้วยเทคโนโลยีหรือสื่อ
ใหม่ แต่สุดท้ายได้เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตผู้คนและความเป็นบุคคลที่ก่อตัวผ่าน
ประสบการณ์ในสภาพแวดล้อมที่มีได้แยกขาดจากเทคโนโลยีดิจิทัล กับใน
ด้านตรงกันข้าม งานวิจัยที่มีเป้าหมายเพื่อศึกษาบทบาทของสื่อดิจิทัลต่อ
การเปลี่ยนแปลงทางสังคม-การเมือง กำลังจะชวนให้วนกลับไปพิจารณา
เทคโนโลยีดิจิทัลในนิเวศวิทยาของโลกสามัญ

ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย ในฐานะส่วนหนึ่งของ
ชุมชนวิชาการสังคมศาสตร์ที่มีพันธกิจส่งเสริมการศึกษาวิจัยและกิจกรรม
วิชาการเพื่อความเข้าใจปรากฏการณ์ร่วมสมัยอย่างรอบด้าน ตระหนักถึง
ความจำเป็นในการเปิดพื้นที่ให้กับการสำรวจความเคลื่อนไหวทางวิชาการ
และสะท้อนประสบการณ์วิจัยที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเปิดกว้าง
โดยได้รับเกียรติจากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาวิชา
และอาชีพ มาร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้และร่วมแลกเปลี่ยนในการสัมมนา
ว่าด้วย “สามัญดิจิทัล” เวทีแรกที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านพหุลักษณะของ
สาขาวิชาและระเบียบวิธีวิจัย เพื่อความเข้าใจพหุลักษณะของความสัมพันธ์
ระหว่างผู้คนและเทคโนโลยีดิจิทัลในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย

สำมัญติจิทัล: พหุลักษณะของเทคโนโลยีสื่อและข้อมูลในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย

สัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2558 ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กำหนดการ (เช้า)

09.30-09.45	กล่าวเปิดงาน
	ผศ.ดร.อนุสรณ์ อุณโณ คณบดี คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
09.45-10.30	“มนุษย์-สังคมศาสตร์ กับ ภาววิทยาปริวรรตของดิจิทัล”
ปาฐกถา	ผศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10.45-12.45	big data: ว่าด้วยสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์
เสวนา #1	กับนโยบายเทคโนโลยี-การจัดการข้อมูล
	ภาษาศาสตร์คลังข้อมูล
	ปรัชญา บุญขวัญ ห้องปฏิบัติการเทคโนโลยีการประมวลผลภาษาธรรมชาติและ ความหมาย (LST) ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ
	เครือข่ายขนส่งทำมือในยุคดิจิทัล
	ยรรยง บุญ-หลง สถาบันกสมสมาคมสถาปนิกอเมริกา
	big data กับสังคมศาสตร์ไทย
	อัครนัย ขวัญอยู่ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
	กฎหมายกับความเป็นส่วนตัวในโลกดิจิทัล
	อาจารย์ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ร่วมอภิปราย-แลกเปลี่ยน
	อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล งานวิจัยและสื่อพลเมือง เครือข่ายพลเมืองเน็ต

สามัญดิจิทัล: พหุลักษณะของเทคโนโลยีสื่อและข้อมูลในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย

สัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2558 ศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กำหนดการ (บ่าย)

13.30-14.00	data journalism
	สถณี อาชวานันทกุล นักเขียนและนักวิชาการอิสระ ประธานคณะทำงาน เครือข่ายพลเมืองเน็ต
14.00-16.00	Tiny Bits: ว่าด้วยดิจิทัลในชีวิตสามัญ
เสวนา #2	
	นาโน: สัมผัสของหนึ่งในพันล้านส่วน
	อานุกาพ สกุลงาม กองวิชาการวิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานวิทยาศาสตร์ องค์การ พิพิธภัณฑสถานวิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
	ดิจิทัลที่รู้สึก: ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด เทคโนโลยี และปฏิบัติการ ทางศิลปะ
	ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ ภาควิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	มือถือพม่าและชีวิตที่เคลื่อนย้าย
	ดร.ประเสริฐ แรงกล้า คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	วัฒนธรรมคือการก๊อปปี้: มองการเมืองผ่านการมีม
	อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล งานวิจัยและสื่อพลเมือง เครือข่ายพลเมืองเน็ต
	อาจินต์ ทองอยู่คง นักวิจัยอิสระ
	ร่วมอภิปราย-แลกเปลี่ยน
	วิป วิญญูรัตน์

